

Dit is het ‘Jaar van de **meervleermuis**’

De meervleermuis in vrije vlucht | **foto** The Douma

De Zoogdiervereniging heeft 2023 uitgeroepen tot het ‘Jaar van de meervleermuis’. Leeft die in ons land dan? Ja zeker, maar als het zo doorgaat niet lang meer.

Tekst Jan Boshamer

Veel mensen, ook zij die in natuur en milieu zijn geïnteresseerd, hebben nog nooit van de meervleermuis gehoord. Maar als het zo doorgaat, leeft die niet lang meer in ons land. Wat zijn de kenmerken van deze soort en wat is er aan de hand?

Spouwmuren

De meervleermuis is een middelgrote soort die sterk gebonden is aan vlak, laagland met veel rivieren, kanalen en meren. Niet verrassend dat hij zich in Nederland thuis voelt. Een kleine dertig procent van de vrouwelijke dieren van de totale Europese populatie werpt haar jong in ons land. De meervleermuis doet dat in de spouwmuren van onze huizen. En daar ontstaan de problemen.

In het kader van energiebesparing worden steeds meer spouwmuren geïsoleerd. Goed voor het milieu en de energierekening, maar slecht voor de meervleermuis. Het gaat namelijk niet alleen om de verblijfplaatsen van enkele solitaire dieren, maar ook om verblijfplaatsen van grote groepen, vooral van zogenaamde kraamkolonies. De meervleermuis stelt ook nog eens heel specifieke eisen aan het klimaat in deze ruimten. Afhankelijk van het weer, het seizoen en de aanwezigheid van jonge dieren, kiezen meervleermuizen voor een optimale temperatuur. Tijdens koude dagen zoeken ze plekken die relatief snel opwarmen, zoals onder het dak, of in de buurt van de schoorsteen. Wordt het écht warm, dan verplaatsen ze zich juist naar koelere delen in de spouw. De beste leefomgeving is een gebouw waar de dieren rondom door de spouw kunnen kruipen om de meest favoriete plek op te zoeken zonder daarvoor naar buiten te hoeven.

Vermindering

Nu het na-isoleren van oudere gebouwen zo’n vlucht neemt, verdwijnen steeds meer potentiële verblijfplaatsen waar ze jongen kunnen groot brengen. Het aantal kolonies van de soort neemt daardoor af. Om het probleem in kaart te brengen wordt er veel onderzoek gedaan. Het zoeken en vinden van kolonies is nogal een arbeidsintensief klusje, maar soms helpt het toeval een handje wanneer bewoners een kolonie melden. In ons land zijn er zo’n 65 tot 70 kraamgroepen bekend, die overigens meerdere huizen of grotere gebouwen gebruiken.
Sinds begin jaren negentig worden deze groepen nauwkeurig gevolgd en dat levert

Een kolonie meervleermuizen op een kerkzolder in Friesland | **foto** Zomer Bruijn

een ontluisterend beeld op. Zo is de gemiddelde groepsgrootte afgenomen van globaal 225 naar 100 dieren. Ook het aantal verblijfplaatsen neemt af. Die combinatie resulteert in een sterke afname van de populatie meervleermuizen in ons land. Sinds de aantalsontwikkeling wordt bijgehouden, neemt de populatie af van 11.700 dieren rond 1990 tot 7000 in 2021.

Kieskeurige diertjes

Meervleermuizen maken het zichzelf ook niet gemakkelijk, want ze hebben een complex sociaal leven. De mannetjes hebben namelijk de neiging om regelmatig in groepjes gezellig bij elkaar te kruipen in allerlei ruimten in gebouwen. Slechts bij uitzondering kom je meervleermuizen tegen in holle bomen of vogel- en vleermuiskasten.

De paartijd van vleermuizen is meestal in de nazomer en vroege herfst. Hier ligt een bijzonder mechanisme aan ten grondslag. Kleine zoogdieren als de meervleermuis hebben een draagtijd van slechts vier weken. Afhankelijk van het weer in het voorjaar worden de jongen in mei geboren. Als de paring in augustus plaatsvindt, lijkt er dus sprake van een extreem lange draagtijd. Toch is dit niet het geval, want na de paring wordt het sperma opgeslagen tot ná de winterslaap. Dit heeft vooral te maken met energieverbruik. In de nazomer is er volop voedsel aanwezig in de vorm van insecten. De mannetjes lijken in deze overdaad niet echt geïnteresseerd en richten hun aandacht vooral op de vrouwtjes, die na het grootbrengen van hun jong in de zomer juist volop bezig zijn om op te vetten voor de najaarsmigratie. Deze najaarstrek gaat veelal naar de mergelgroeven in Zuid-Limburg, waar de vrouwtjes al in september/oktober veilig in winterslaap kunnen gaan. De mannetjes zijn in de nazomer aanmerkelijk lichter van gewicht en gaan ook meetbaar minder vet het najaar in. Gelukkig is er juist in deze periode voldoende voedsel te vangen, zodat ze tenminste niet broodmager de winterperiode ingaan.

Lichtvervuiling

Alle vleermuizen in Europa zijn insecteneters die in het donker jagen. Tweederde van de vliegende insecten is 's nachts actief. Vleermuizen hebben het gebrek aan licht in de nachtelijke uren efficiënt opgelost door het gebruik van echolocatie; door de echo van uitgestoten geluidjes op te vangen, kunnen ze niet alleen hun weg in het donker vinden, maar ook hun prooien. Ze gebruiken lijnvormige elementen in het landschap zoals bomenrijen, hagen en rietkragen langs waterlopen als leidraad voor hun oriëntatie. Ze mijden hierbij kunstmatige verlichting, want licht vergroot de kans dat ze zelf het slachtoffer worden van predatie. Helaas maakt de mens het donker steeds lichter. Wegen, waterwegen, bruggen en gebouwen zijn vaak fel verlicht. Om deze verlichting te ontwijken, maken meervleermuizen vaak grote omwegen om hun jachtgebieden te bereiken. De energie die dit kost kunnen ze niet steken in het grootbrengen van nageslacht of in het 'opvetten' voor de lange winterperiode. Minder (overbodig) licht, bijvoorbeeld door met lichtsensoren te werken, kan het leven gemakkelijker maken voor de meervleermuis en hun overlevingskans vergroten.

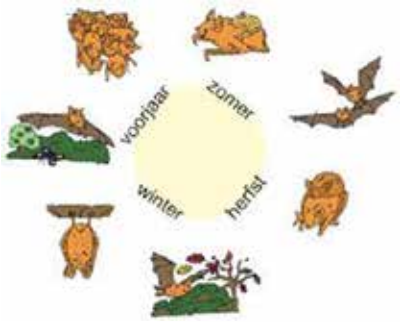

De jaarcyclus van de meervleermuis
tekening Louise Prevot

Plekken waar meervleermuizen toegang tot een huis vinden | **tekening** Peter Twisk

Een meervleermuis in de hand, met beschermende handschoen | **foto** Jan Boshamer

Hulp nodig

Om tot een betere bescherming te komen is kennis nodig, zoals weten waar de kolonies zich bevinden. Het zoeken van kraamkolonies kost veel tijd in de nachtelijke uren. Wanneer iemand weet waar zich een kolonie bevindt, in het eigen huis, of wanneer je ziet uitvliegen in de straat, zou het fantastisch zijn als dit gemeld wordt. Soms wordt de aanwezigheid van vleermuizen in huis als 'overlast' ervaren. Wanneer zo'n groep gemeld wordt, kunnen we onze kennis en hulp aanbieden.
De publieksactie 'Jaar van de meervleermuis' is een prachtige kapstok om mensen op een positieve wijze kennis te laten maken met deze fascinerende dieren. Er is een website opgezet (www.meervleermuis.nl) met grappige weetjes, foto's maar ook diepgravender (wetenschappelijke) artikelen. Nog belangrijker zijn de adressen van deskundigen die op elk gewenst moment informatie kunnen én willen verstrekken.

Niet genoeg

Met het informeren van het publiek is de meervleermuis niet gered, er moet meer gebeuren. Behalve het trachten te behouden van bestaande verblijfplaatsen, is het ook van het grootste belang vooruit te denken en architecten, projectontwikkelaars, woningstichtingen en VVE's te betrekken met de vraag mee te denken over de vraag hoe we duurzaamheid, aandacht voor een gezonde leefomgeving en biodiversiteit in nieuwe plannen kunnen integreren.
De staat van instandhouding van de meervleermuis is in het geding, maar samen kunnen we het tij keren. Het is een soort waar we trots én zuinig op zijn, een soort die we helpen in zijn voortbestaan. Een soort die we koesteren als 'de grutto van de nacht'. ■

Over de auteur

Jan Boshamer is behalve lid van de KNNV ook lid van de Zoogdiervereniging en betrokken bij de organisatie van het Jaar van de meervleermuis. Meldingen mag u doorgeven via telefoonnummer